

קובץ

הערות וביאורים

בתורת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א
בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ב' אייר - ש"פ תזו"מ
גליון י"א (תער"ב)

יוצא לאור ע"י

תלמידי ביהמ"ד דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 סראי עוועניו

שנת חמשת אלפים ושבע מאות וחמישים וארבע לבריאה

צ"א שנה לכ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א

ה' תת"ר שנת נפלאות דגולות

ב' אייר יום הולדת אדמו"ר מהר"ש "לכתחילה אריבער"
 שבת פרשת תזריע - ומצורע
 חי' תהא שנת נפלאות דגולות
 גליון י"א (תער"ב)

תוכן הענינים

עניני גאולה ומשיח

5 "בן דוד בא" או "דוד בא"

לקוטי שיחות

8 חטא שאול

9 קנין בע"כ.

פשוטו של מקרא

10 הערות בפשש"מ.

11 דרכי חבנה בדברי רש"י "לי לאמר לכם" (ויקהל לח-ד).

רמב"ם

15 האם יש חיוב על האב למול את בנו כשהגדיל

15 הערות על ספר שמחת מלך.

שונות

18 וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור.

20 ויוציאנו חי' אלקינו משם

21 דגן - ישראל

22 אבק - ק"נ

22 לקו"ת - ע"ח

23 זמן בדיקת חמץ

ע נ י נ י ג א ו ל ה ו מ ש י ח

"בן דוד בא" או "דוד בא"

הרב ישכר דוד קלויזנר
נחלת הר חב"ד - אה"ק

איתא בלקו"ש חלק יח (ע' 281 הערה 66): "כי דוגמתן נמצא במשיח עצמו, ב' תקופות ודרגות לאחר ביאת המשיח: (א) לפני שיבנה ביהמ"ק - שאז הוא עדיין "בחזקת משיח" וכו'. (ב) כשהוא משיח ודאי שיבנה מקדש במקומו", וראה בארוכה מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (בקובץ מכתבים ח"א מכתב ט) [אגרות קודש שלו חלק א' אגרת קל' בביאור לשון רז"ל "בן דוד בא" או "דוד בא" (ע"פ חב"ח או"ח סק"י"ח) דיש ב' מדריגות במשיח: ביאתו לפני בנין ביהמ"ק וירושלים (שאיז הוא בחזקת משיח) ואחר שיבנה משיח את ביהמק וירושלים דאז "כיון שנבנית ירושלים - בא דוד" (מגילה יז, ב) - (משיח בודאי)", עכלה"ק.

ובלקו"ש חלט ט (ע' 381 בהערה ו') כתב: "במד"ר (פ"א, ב) נגלה ונכסה, וברמב"ם חלי מלכים ספ"א "בחזקת כו' בודאי", ועיין מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע חידוע בביאור לשון מארז"ל "בן דוד בא" או "דוד בא" עכלה"ק.

ובאגרות קודש (מהורש"ב נ"ע) ח"א (אגרת קל ע' שיב) כתב: "ולא יסתר דבר זה [שכתב בירושלמי דמעשר שני (פ"ה ח"ב): "זאת אומרת שביתמ"ק עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד"] להרמב"ם שכתב דמשיח יבנה את ביהמ"ק, דודאי ביאת משיח קודם לבנין ירושלים ובנין ביהמ"ק, והבנין יהי ע"י משיח ועל ידו תהי קיבוץ גלויות [ואז יהי אח"כ מלכותו והיא] מלכות דוד, וזוהו דקדוק לשון הגמרא וכיון שנבנית ירושלים בא דוד, ולא קאמר בא בן דוד, דמשיח נק' בכמה מקומות בשם בן דוד במד"ר ובגמ', ואמר כאן בא דוד, הכוונה על מלכותו, וכמ"ש ועבדי דוד מלך עליהם (יחזקל לז, כד)", עכלה"ק.

והנה לפ"ז נראה לבאר בגמ' ברכות (כט, א) שבשעת הדחק מותר

לחתפלל תפלה קצרה, שהיא ברכת הבינו, ובתוך תפלה זו נאמר:
 "ועל הרשעים תניף ידך, וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתיקון
 היכלך ובהצמחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך" -
 וב"תחומין" חלק יא (ע' 533) מביאים הוכחה מכאן דבנין
 ביהמ"ק קודם לביאת המשיח, שהרי "תיקון היכלך" שהוא בנין
 ביהמ"ק הוא קודם ל"הצמחת קרן דוד", ע"ש.

ברם לפי הנ"ל אין כאן הוכחה כלל, כיון ד"תיקון היכלך"
 הכוונה אמנם לבנין ביהמ"ק ע"י "בחזקת משיח", דוקא שהוא
 קודם ל"הצמחת קרן לדוד עבדיך" דהיינו "מלכות שלימה על כל
 ישראל, שזה בא לאחר קיבוץ גלויות דוקא" (ל' לקו"ש חלק יד
 ע' 476 הערה ד"ה משיח), ונראה לומר דזהו גם דקדוק לשון
 הגמרא "ובהצמחת קרן לדוד עבדיך" ולא קאמר "לבן דוד עבדיך",
 וכמ"ש כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב נ"ע הנ"ל (בנוגע להגמ' דמגילה
 ש"הכוונה על מלכות, וכמ"ש ועבדי דוד מלך עליהם", דהיינו
 "משיח בודאי" שלימות המלכות.

וחנה יש לחבין מה השייכות ד"בן דוד" לב"חזקת משיח"
 דוקא, ומה השייכות ד"דוד" ל"משיח בודאי" (שלימות המלכות)
 דוקא!:

ונראה לבאר עפמ"ש בלקו"ש ויגש תנשי"א הערה 6 שכתב:
 "ולכאורה עכ"ל שאין דוד המלך בעצמו מלך המשיח שיהי נשיא
 לחם לעולם", שהרי תחלת פעולת מלך המשיח תהי' קודם הגאולה,
 כמבואר ברמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ד), ובדאי קודם תחיית
 המתים (גם דצדיקים הקמים מיד, כמחז"ל (יומא ה, ב) משה ואהרן
 עמהם).

אבל ראה ירושלמי ברכות (פ"ב ה"ד) ואיכה רבה (פ"א נא)
 דמלכא משיחא "אין מי חייה הוא דוד שמי", אין מי דמכינא הוא
 דוד שמי" (אם מן החיים הוא יהי שמו דוד, ואם מן המתים
 הוא יהי דוד בעצמו, פני משה), ובפיט אומץ ישעך (דהושענא
 רבא) "קול צמח כו' הוא דוד בעצמו", - וביפה ענף לאיכ"ר שם
 פי' דקאי להדיעה שביאת המשיח אחרי תחיית המתים ע"ש, וראה
 רד"ק יחזקאל (ועד"ז בירמ"י) שם "או רמז לתחיית המתים".

ויש לומר הכוונה בזה שנשמת דוד המלך תתלבש במלך המשיח,
 ע"ד הענין ד"משה הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון" (ראה

שמו"ר פ"ב, ו. זח"א רנ"ג, א. שער הפסוקים פי ויחי) אף דמשה לוי ומשיח משבט יהודה - שהכוונה בזה שנשמת משה תתלבש בגואל אחרון (אור החיים ויחי מט, יא), עכלה"ק.

והנה מלך המשיח צ"ל מבית דוד כמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים (פ"א ח"ד), ובהל' תשובה (פ"ט ח"ב) כתב: "שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד", וכ"ה בפ"י המשניות לרמב"ם (פי חלק יסוד שנים עשר) שמשח "מבית דוד ומזרע שלמה".

ומעתה י"ל דהא "שנשמת דוד המלך תתלבש במלך המשיח" היינו כשהוא כבר "משיח בודאי", דלפני זה, כשהוא עדיין "בחזקת משיח" [שגדרו הוא ש"אין עדיין ודאות] (לי לקו"ש חלק טו ע" 493) שהוא המלך המשיח, וכמ"ש הרמב"ם: "ואם לא הצליח עד כה או נהרג בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו", לא שייך שיתלבש בו נשמת דוד המלך כמובן, שהרי אז טרם ידוע אם הוא באמת המלך המשיח בודאי - ולפ"ז יבואר היטב למה "בחזקת משיח" נקרא בחז"ל "בן דוד", כיון שאז טרם התלבש בו נשמת דוד המלך בעצמו, ואז הוא רק "בן דוד" "מזרע דוד", מבית דוד בלבד כנ"ל - משא"כ לכשיהי' "משיח בודאי" שאז תתלבש בו נשמת דוד המלך בעצמו, אזי נקרא "דוד" (ולא "בן דוד") מחמת שנשמת דוד המלך בעצמו נמצא בו ממש, ואז אינו רק "בן דוד" "זרע דוד" בלבד, וא"ש.

ולפ"ז נראה לבאר בלשון הגמ' דמגילה (יז, ב) הנ"ל: "כיון שנבנית ירושלים - בא דוד" דלא קאמר "כיון שבנה את ירושלים", אלא ד"נבנית": וי"ל שהכוונה על הביהמ"ק שלמעלה שיתלבש על הביהמ"ק שלמטה שבנה מקודם (בחזקת) משיח, וע"י בחידושים וביאורים בהל' בית הבחירה (סי' יט, ע" צח) בהערה 25 בענין ולשון "נבנה מעצמו" שקאי על מעשה דקוב"ה (ועיי"ש גם בע' קמו).

והתלבשות הביהמ"ק שלמעלה על שלמטה מיירי בתקופת "משיח בודאי", בתקופה ה' הנסית כמ"ש באורך בלקו"ש חלק כז (ע' 204 בסי"ח שם), ולפ"ז א"ש בגמ' מגילה "שנבנית" (ולא בונה)

- "בא דוד" (ולא "בן דוד", שאז נמצאים עדיין בתקופה הא' של דרך הטבע שמשיח בונה מקדש ועדיין לא ירד עליו הבית שלמעלה.

ועד"ז י"ל בלשון התנחומא (נח יא בסופו) "שאינ ירושלים נבנית עד שיתכנסו הגליות" ועי' בהעתוועדויות תשמ"ז חלק א (עי' 530-531) שהתנחומא מיירי במצב של "זכו" - דרך נסית שאז קבוץ גליות לפני בנין ביחמ"ק, וא"כ י"ל דמיירי מהבית שלמעלה שיוּרד על הבית שבנה מקודם משיח, ולפיכך חלשון הוא "נבנית" (מעצמו), וזה יהי אחרי קיבוץ גליות, ולפי"ז יש לתוּך עם מ"ש הרמב"ם דמשיח בונה מקדש לפני קיבוץ נדחי ישראל, כי התנחומא מיירי מחשלב השני שהבית שלמעלה יתלבש על הבית שלמטה וזה יהי אחרי קיבוץ גליות ודו"ק, ועי' "אהלי שם" חלק ח (עי' רע"ד ואילך).

= = = = =

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

חטא שאול

הת' יהודה לייב שפירא
תלמיד במתיבתא

בלקו"ש ח"ג פי' זכור, מבאר כ"ק אד"ש מח"מ, חטאו של שאול המלך שעבודתו היתה רק מצד השכל, והי' חסר אצלו העבודה מצד קבלת עול.

ומבאר שם שלכן לא השמיד שאול הצאן והבקר של עמלק, כי שאול ידע מעלת הקרבנות, שמהפכים החושך לאור, ולכן רצה שאול להקריב הצאן של עמלק, בכדי שע"י"ז יהי יתרון האור מן החושך.

ולכאורה צריך להבין, דהרי זה מבאר רק למה לא השאיר תבחמות של עמלק, אבל אינו מבאר למה שאול לא הרג את אגוז

= = = = =

קנין בע"כ

הת' לימא וילהלם תלמיד בישיבה

בלקו"ש חי"א כי תשא א' מבאר כ"ק אד"ש מה"מ, למה לא עבר
אהרן על איסור ע"ז, ומבאר שם (ע"ד החלכה) כי מכיון שלא הי'
כונה לקנות חזתב, נמצא שלא הי' שלו, והרי חדין הוא שאין
אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ובחצרה 48 שם וזלח"ק: ואף שכתב חנמו"י בב"ב (מ"א).
..היכא דדעת אחרת מקנה קונים גם בלא כונה - הרי חלק
הקצוה"ח (סי' ערי"ה סכ"ה) "דהיינו דווקא בלא כונה אבל אם
כיון שלא לקנות וודאי אינו קונה בע"כ".

ואח"כ ממשיך "וצ"ע אם סברא זו של הקצוה"ח היא דווקא היכא
שלא כיוון לקנות כלל, משא"כ אם כיון לקנות בקנין אחר קנה,
אף שבפירוש כיון שלא לקנות בקנין זה, קנה בע"כ" עכלה"ק.

חיינו שכ"ק אד"ש מה"מ מסתפק, שאולי אם כיון לקנות באיזה
קנין, אף אם כיון בפירוש לא לקנות בקנין זה, קנה בע"כ, ולא
שייך סברת הקצוה"ח רק היכא שאינו רוצה לקנות כלל.

ולכאורה צ"ל, דתרי בקצוה"ח גופא שם, מביא רא"י לסברתו,
מהדין דמשיכה קונה דווקא בסימטא, ומסירה קונה אפי' ברה"ר,
ומקשה הרשב"א דתרי בכל משיכה יש ג"כ מסירה, וא"כ יקנה
ברה"ר מטעם מסירה? ומתרץ "משום דכיון שמשך גלי אדעת'י
במשיכה נחא לי' דליקני, במסירה לא נחא לי' דליקני", ולכן
אינו קונה בע"כ במסירה רק במשיכה.

הרי לכאורה דאף אם רצה לקנות באיזה קנין, רק שרצה לקנות
בקנין אחר (משיכה) ולא בקנין זה, ג"כ אומרים דאינו קונה
בע"כ.

וכן כותב בקצה"ח גופא שמביא בהערה לפני"ז. וא"כ יש להבין במה מסתפק כ"ק אד"ש מח"מ בזה.

= = = = =

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א
- - - - -

הערות בפשש"מ

הרב בן ציון ריבקיין
ס. לואיס, מיזורי

א. שמות (כא: ג') "אם בגפו יבא בגפו יצא, אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" ופרש"י בד"ה אם בגפו יבא - שלא הי' נשוי אשה כתרגומו וכו', בגפו יצא - מגיד שאם לא הי' נשוי מתחלה אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים", ע"כ. ובתורה תמימה שם "וטעם הדבר דאין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית ז"ל עפ"י הסברא משום דחזינן שהקפידה התורה שלא ישאר עבדותו לעולם ומטעם זה צותה התורה לריצוע און העבד הנשאר לאחר שש שנות העבודה וכו', ומטבע האדם דביש לו אשה ובנים הוא כרוך לבני ביתו ומשתדל להיות חפשי להם משא"כ באין לו בנים אינו מקפיד כ"כ על שעבודו ולכן באין לו אשה ובנים חששה התורה דלכשיתנו לו שפחה כנענית יתקשר באהבתו אלי' ומחמת זה לא יאבה לעולם לצאת מעבדותו ויעבוד גם אחר זמנו משא"כ ביש לו אשה ובנים לא חישי' שיאבה לעבוד לעולם כי אדרבה ישתדל להיות חפשי להם לכן התירה התורה למוסר לו שפחה כנענית רק ביש לו אשה ובנים", ע"כ. ובגליון תו"ת של אא"ץ הגרד"ב ז"ל צוקרמן הביא שכ"כ המאירי פ"ק דקדושין עמוד קי"ז וז"ל "דוקא כשיש לו לעבד אשה ובנים שאין לחוש בו להתשקע עם זו וכו'" ע"כ.

ב. שמות (כ"א: ח') "אם רעה בעיני אדני אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה", ע"כ. ובתורה תמימה שם מביא בשם המכילתא "אשר לא יעדה - מכאן שאסור לייעד שתים כאחת" ופי' התורה תמימה "יתכן דדריש כן מדכתיב יעדה במפיק ה"א דבעלמא בא זה לדרשה והטעם בזה ז"ל דכיון

דיעוד מצוה היא לכן אסור לייעד שנים כאחת מפני שאין עושין מצות חבילות חבילות כמבוי כה"ג סוטה ח' א"י, ע"כ. ובגליון תו"ת של אא"ז הגר"ב ז"ל צוקרמן כתב "זכה לכוון למ"ש הרד"ב פ"ד ה"ז מעבדים יעויישי". עכ"ל.

ג. שמות (כ"ג: כ"ה) "ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך וחסרתי מחלה מקרבך", ע"כ. ובתורה תמימה שם מביא הגמ' בב"ק (צ"ב:) "אמר לי רבא לרבה בר מרי מנה"מ דאמור רבנן השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצנינה ואמרי אינשי שיתין רחיטי רחוט ולא מטו לגברא דמצפרא כריך, דכתיב ועבדתם את ה' אלקיכם - זו ק"ש ותפלה, וברך את לחמך ואת מימך - זו פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך - וחסרותי מחלה מקרבך", ע"כ. ובאות קנ"ט כתב התו"ת "לא נתבאר איפה מרומז כאן פת של שחרית דוקא, וגם לא נתבאר למה מביא לכאן הדרשה ועבדתם זו ק"ש ותפלה דלכאוי אינה שייכת כלל לכאן ונראה דהדרשה דועבדתם מורה דהלחם והמים שבכאן הם פת שחרית, משום דק"ש ותפלה חיובן העקרי הוא רק בשחרית ותפלת ערבית רשות וסמך לי וברך את לחמך ש"מ דקאי על הלחם הסמוך לזמן ק"ש ותפלה והיינו פת שחרית. ומצאתי בגליון תו"ת של אא"ז הגר"ב ז"ל צוקרמן שכתב "ע"י קרית ספר ריש חלי תפלה ובלח"מ שם ופרי"ח או"ח סי' פ"ט סק"א ותבין היטב כוונת הש"ס", ע"כ.

= = = = =

דרכי הבנה בדברי רש"י "לי לאמר לכם" (ויקהל לה-ד)

יוסף וולדמאן
תושב השכונה

בלקוטי שיחות ספר שמות חלק ו' בשיחה ב' על פ' ויקהל לה-ד בפסוק ויאמר משה גוי "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר" מעתיק רש"י "זה הדבר אשר צוה ה'" ומוסיף עליו בפירושו תיבת לי וממשיך "לאמר" ומוסיף אחריו תיבת לכם.

ובשיחה מובא פירוש המפרשים גוי"א ורא"ם שהקשו שבפסוק שרש"י בא לבארו, הוא באמרו בפסוק "זה הדבר אשר צוה ה' לאמר" שמשמע מן פשטות לשון הכתוב שהלשון שמש"ה עכשיו אומר לבניי "קחו מאתכם תרומה..." הוא אותו הלשון שאמרו ה',

ובאמת דברי ה' למשה היו בלשון נסתר "ויקחו לי תרומה" ולא בלשון נוכח "קחו מאתכם תרומה", א"כ איך כתוב עליו "זה הדבר אשר צוה ה'?"

וזה הטעם שהעמיד רש"י תיבת "לי" אחרי "זה הדבר אשר צוה ה'" ואחרי "לאמר" העמיד תיבת "לכם", ויוצא מזה, "זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמר לכם".

ויהי הכוונה שהדברים נאמרו למשה בלשון נסתר "ויקחו..." כנ"ל ונמסרים לבני"י בלשון נוכח "קחו מאתכם..."

וממשיך בהשיחה שמפני ב' טעמים קשה ללמוד כך ע"פ פש"מ.

א) בפש"מ אין הכרח מזה שכתוב "זה הדבר..." שזה בדיוק הדיבור וחלשון שבו נצטווה משה.

אפילו ע"פ לימוד השטחי ש"זה הדבר אשר צוה ה'" מתייחס לתיבת לאמר בקישור ישר - בלי הפרדה ע"י תיבת לי ביניהם - ג"כ אינו מוכרח במשמעות הלשון שה' צוה לאמר דוקא במילים אלו וסגנון זה שכתוב כאן, דהיינו "קחו מאתכם..."

שפירוש הפשוט של זה הדבר אינו מורה דוקא על דיוק בסגנון הדיבור ולשון אלא מורה על דבר הענין שה' צוה עליו.

ב) רש"י כתב פירושו בסגנון ברור באופן שגם "הבן חמש למקרא" יוכל לתפוס כוונתו, וכיון שכוונה הנ"ל אינו מוכח מפשטות לשונו כמו שהוא, הי"ל לרש"י להוסיף ולכתוב "לאמר לכם ציווי נדבת המשכן" וכדומה לשון ברור (דהיינו הענין של נדבת המשכן).

והולך ומבאר בהשיחה באופן אחר ומחודש. תחלת הענין "ויקהל משה את כל עדת בני..." בפשטות הי' בעיקר כדי למסור לבני"י הציווי על מלאכת המשכן אלא שלפני זה הקדים להם אזהרת שבת - בתור מאמר המוסגר - בכדי להזהירם שמלאכת המשכן אינו דוחה את השבת.

ועפ"ז מובן שההמשך של "ויקחל" - "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" - ה"י הכוונה בעיקר על מלאכת המשכן, שהרי זה ה"י המטרה של ה"ויקחל".

אבל אם כן אינו מובן, מה טעם אומרו לבניי עוד הפעם - "זה הדבר אשר צוה ה'" לפני הוראת פרטי תרומת המשכן, אחרי שכבר אמר להם בתחלת דבריו "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם" שנכלל בו מלאכת המשכן יחד עם אזהרת שבת (ואדרבה לכאורה עיקר הכוונה היתה למלאכת המשכן).

ועוד שבא אמירתו כאן בפסוק דילן בתוספת הדגשה באמרו "זה הדבר..."

גם אינו מובן למה כתוב תיבת "לאמר" דוקא כאן בפסוק דילן ולא בתחלת דברי משה גבי "אלה הדברים אשר צוה ה'..." הרי גם אזהרת שבת נצטוו משה למסור לבניי.

ועל כל זה בא פירש"י שזה שמשה הפריד "זה הדבר..." (שהמכוון בו רק למלאכת המשכן) מן "אלה הדברים גוי" שנכלל בו גם אזהרת שבת, והעמידו בפני עצמו עם הוספת "לאמר" - הוא בכדי להדגיש שאופן הציווי הוא מיוחד כאן גבי "זה הדבר..." בזה שאינו אלא "לאמר לכם" - שפירושו הוא שהציווי היתה "ל"י" (רק כדי) "לאמר לכם". הציווי על שבת נכלל בו גם משה יחד עם שאר בניי משא"כ הציווי על מלאכת המשכן, זה ה"י רק "ל"י לאמר לכם" דהיינו שמשה יאמר לבניי שהם יעשו המשכן אבל הוא עצמו לא ה"י בכלל הציווי.

וממשיך בהשיחה שעפ"ז יובן, זה שרש"י כותב בפירושו - פקודי לט, לג - "שלא עשה משה שום מלאכה במשכן".

שלכאורה תמוה, היתכן שמשה לא יקיים ציווי הקב"ה "קחו מאתכם תרומה".

אבל ע"פ הני"ל מובן, מפני שהציווי "ל"י היתה רק "לאמר לכם" שרק בניי יעשו את המשכן, עכתו"ד.

אבל לכאורה גם אחרי כל הביאור שבשיחה הני"ל עדיין נרגש חוסר בלשון פרש"י זו. ואותו הטענה שה"י על הגוי"א והרא"ם

כני"ל, שלפי פירושם הי"ל לרשי"י לחוסיף כמה מילים שיחיי די ברור כוונתו גם לבן חמש למקרא, יש לטעון כן לכאורה גם ע"פ המבואר בשיחה.

נמצא שהחידוש שמשא לא הי' בכלל הציווי של מלאכת המשכן - שמקומו בפרש"י, בפי פקודי - הרי תחילת מקומו יהי' כאן, ולפי זה אחרי התיבות "לו לאמר לכם" הי"ל לרשי"י לחוסיף "שלא הי' משה בכלל הציווי" או לחוסיף "שלא הי' לו לעשות שום מלאכה במשכן", (או שניהם יחד).

אבל לכאורה יש דרך קלה וקצרה לבאר פרש"י זו שעל פיו יובנו דברי רש"י כהווייתם (ויוסרו שאלות חני"ל).

בסמיכות לפרש"י ד"ה "זה הדבר אשר צוה ה'" בא הד"ה "נדיב לבו". ויש לראות שניהם בהמשך אחד. שאם כפי משמעותו השטחית ש"אשר צוה ה'" מתייחס להפסוק שלאחריו "קחו מאתכם תרומה גר", איך יתאים התנאי בכתוב "כל נדיב לבו יביאה...".

זאת אומרת "קחו מאתכם תרומה לה'" לא יכול להיות זה ש"צוה ה'", ענין של חובה, שהרי אופן התרומה היתה "כל נדיב לבו יביאה" ברצון טוב" (פרש"י תרומה) וכפי שהי' בפועל "כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה'" (ויקהל לה - כא) - וכלשון רש"י בפי' כי תשא (ל, טו בסופו) "ולא היתה ידי כולם שוה בה אלא איש איש מה שנדבו לבו" ועל כעין זה אינו מתאים הלשון "צוה" שענינו הוא חיוב (שוה לכל נפש), וזה ההכרח בפשטות לפרש"י שמוסיף תיבת לי אחרי "אשר צוה ה'" שעייז מפריד "אשר צוה ה'" מן "נדיב לבו יביאה" שבפסוק אחריו.

רצונו לומר ש"צוה ה'" מוסב לא לתרומת המשכן שבפסוק שלאחריו (כפי משמעותו השטחית) אלא מתייחס למשה דהיינו "לי" - שחציווי הי' אליו - "לאמר" הדברים אודות תרומת המשכן "לכם" לבניי, וזה לכאורה פירוש פשוט.

ונשאר לנו אחרי חני"ל לחקור ולהתבונן מה הטעם לא רצה כ"ק אדמו"ר שליט"א בדרך חני"ל בהבנת דברי רש"י?

= = = = =

ר מ ב " ם - - - -

האם יש חיוב על האב למול את בנו כשהגדיל

הרב בן ציון רבקין
ס. לואיס, מיזורי

א. כתב הרמב"ם בפרק א' מהלי מילה חלכה א': "מצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את עבדיו יליד בית ומקנת כסף", ע"כ. ועיי' מנחת חינוך מ' ב' אות ב' שדן בענין זה של מצות האב למול את בנו וז"ל: "ואני מסופק אם הגדיל שמצוה ג"כ עלי' רמיה ומחוייב למול עצמו או ג"כ מצוה על האב ולא נפקע המצוה מאתו או דלמא דהמצוה על האב רק בקטנותו אבל כשהגדיל אין חיוב המצוה על האב רק עליו" ע"כ. עיי' חוטב כל דבריו.

העירני בזה אבי מורי שליט"א מלשון הרמב"ם בפיחמ"ש ס"פ ר' אליעזר דמילה שמפורש בדבריו שנפטר האב מכל חיוב כשיגדיל הבן וז"ל "וכשיגדיל הילד ויגיע לזמן חיוב המצות נפטר כל אדם ממילתו ונתחייב הוא למול את עצמו מיד וכו'", ע"כ. הרי מפורש נפטר האב מלמול את בנו.

הערת המערכת:

ראה לקו"ש ח"א פ' בא - ב- הערה 27 שכ"ק אדמו"ר שליט"א מה"מ מביא הפיה"מ.

= = = =

הערות על ספר שמחת מלך

הרב יהודה קעלער
מח"ס מנחת יהודה וירושלים

זה עתה עברתי על ספרו של ידידי הרב נח שמחה פאקס שיחי' ולחביבותא דמלתא רשמתי איזה הערות.

(א) בעמוד 68 מקשה על מה שכתב הרמב"ם בפ"ח מהלי חמץ ומצה

ה' ז': "ואח"כ מברך ברוך אתה ה' וכו' על אכילת הזבח וכו' ומברך ברוך אתה ה' וכו' על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח עכ"ל.

ומקשה דבפירוש משניות להרמב"ם במס' פסחים כתב וז"ל: "ולשון התוספתא איזו היא ברכת הפסח ברוך אשר קדשנו וכו' לאכול הפסח, ועל הזבח ברוך אקב"ו לאכול הזבח.

ומבלי להכנס בשקלא וטריא 8 נראה, לבאר דברי רבינו כפשוטו, דלשטת רבינו הרי כאשר מברך לחוציא אחרים נוסח הברכה על, והרי הפסח אינו נשחט על היחיד, וסדר הדברים הוא שגדול

החבורה מברך ומוציא לכולם בברכתו, לפיכך מברך על אכילת מצה, ועל אכילת מרורים, ועל אכילת הזבח, ועל אכילת הפסח, ולא דמי לברכת השופר דמברך לשמוע בקול שופר דחתם הרי באותה תקיעה שהוא מוציא את עצמו הוא מוציא אחרים משא"כ כאן כל אחד ואחד אוכל לעצמו ואינם יוצאים באכילתו.

בסגנון אחר קצת, בפיה"מ ובתוספתא מדובר אודות החפצא, והברכה לכל יחיד צ"ל לאכול, משא"כ בספר היד שמבאר סדר ליל פסח כנהוג בתפוצות ישראל שגדול החבורה מברך לכולם, הרי החיוב דגברא הוא לברך על אכילת וכו'.

בע' 94 "בגדי כהונה מקורעין" הקשה המחבר שבה' כלי המקדש פ"ח ה' ד' כתב "בגדי כהונה מצוותן שיהיו חדשים ומשולשים כדרך בגדי הגדולים שנאמר לכבוד ולתפארת, היו מטושטשין או מקורעין או ארוכין יתר על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסקלן באבנט ועבד עבודתו פסולת" עכ"ל.

וחנה מהרמב"ם הנ"ל יוצא מפורש דאם עובד בבגדים קרועים "עבודתו פסול".

וחנה באחרונים תמהו על זה ממ"ש הרמב"ם בעצמו בפ"א מה' ביאת המקדש ה' י"ד שכותב "בין קרועי בגדים ובין פרועי ראש אחד הוא שנאמר ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתתו בידי שמים אע"פ שעבודתו כשרה ולא חללה", עכ"ל.

ומתרץ ע"פ חדושי המהרי"ט לקידושין דף ל' שהפ"י כשרה ולא נתחללה, ופי' עבודתו פסולה, היינו הך!

וז"ל: "יוחנה מתמהרי"ט הנ"ל יוצא חידוש נפלא, והוא די שוגים בפסול עבודה: א) דהעבודה נתחללה וא"א לחזור ולעשות העבודה פעם שני, וב) דהעבודה פסולה אבל לא נתחללה וכיון שעבודתו היא רק פסולה ממילא יכול לחזור ולעשות עבודתו פעם שני.

והנה עפ"ז יתורצו דברי הרמב"ם דנראים כסתרי אחדדי, דהרמב"ם בפ"א מהלכות ביאת המקדש שכתב "כשרה ולא נתחללה" היינו שעבודתו כשירה לענין שלא נתחללה ויכול לחזור ולעשות עבודתו, אבל מ"מ עבודתו באמת פסולה אבל כיון שהיא רק פסולה מהני לחזור ולעשות, והרמב"ם בהלכות כלי המקדש שכתב עבודתו פסולה כוונתו דלא נתחללה, ומהני לחזור ולעשותו ולא נתחלל בקרועי בגדים", עכ"ל.

והנה הרמב"ם כתב ספרו בלשון צחה ובהירה ואיך יכולים לפרש בדברי הרמב"ם שעבודות כשרה, ועבודתו פסולה היינו הך ורק דלא נתחללה, ומה שייך אם זרק הדם ושפך שירי הדם לעשותו עוד פעם, או אם הקטיר קטורת שיעשה עוד פעם באותו קטורת, דברים אלו נפלאו ממני.

והביאור הפשוט הוא שבה"ל ביאת המקדש מדובר בקרוע בגדים שקרע על מתו והיא קריעה קטנה בת טפח במקום הצואר, אבל הבגדים יש עדיין אליהם צורה של בגד, לכן עבודתו כשרה כפשוטה ולא נתחללה כפשוטה, ואין צריך לחזור ולעבוד אפילו אם הי' הגשת מנחה וכדומה.

ובה"ל כלי המקדש מדובר בבגדים מקורעין שנקרעו לגמרי, ולא קריעה על המת, וכמו שאר הדברים שכתב שם מטושטשים, ארוכין, וקצרים וכו' דאז עבודתו פסולה כפשוטה.

ובכלל אינו ענין להמהרי"ט שם.

= = = = =

ש ו נ ו ת

וירד מצרימה אנוס על פי הדבור

הרב ישכר דוד קלויזנר
נחלת הר חב"ד

איתא בהגדה של פסח: "וירד מצרימה אנוס על פי הדבור, ויגר שם מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם, שנאמר ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גושן", ע"כ.

וחקשה כ"ק אדמו"ר שליט"א בהגש"פ - "פירושים וביאורים" (ח"א ע' קמט), דחנה על ויגר שם מלמד שלא ירד וכו', אלא לגור, מביא בעל הגדה רא"י שנאמר וכו', משא"כ על מה שאומר לפניו וירד מצרימה אנוס על פי הדבור אינו מביא שום ראיות, ומבאר שם, דמכיון שהדבר פשוט ביותר לפיכך אינו זקוק לראיות, ע"ש שמבאר ע"פ פנימיות הענינים.

וחנה ב"לקוטי טעמים ומנהגים" (שם ע' כא) כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנוס, כמרז"ל (שבת פט,ב) ראוי הי' יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל - ע"פ הדבור - דגזרת גר יהי זרעך.

ובמאמר זה בא לספר איך היתה הירידה, אבל לא שלומד זה מן הכתוב (ולכן אינו אומר: מלמד שירד אנוס) כי אדרבה: וירד - ולא הורד - ברצון הטוב משמע. ובספרי ובהגדת הרמב"ם דרשה זו - אינה. וי"ל הטעם, כיון דבפועל הרי ירד יעקב ברצונו הטוב". עכ"ל.

ונראה לבאר די"ל שגם על "וירד מצרימה אנוס על פי הדבור" איכא הרא"י, ואכן לומד זה מן הכתוב: ובחקדים מ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א בהגדה שם (ע' קנא-קנב) בענין מה שנאמר בהגדה "וירד מצרימה אנוס על פי הדבור", דלכאורה כיון שיעקב ידע שהירידה למצרים הוא "על פי הדבור" אי"כ הי' צ"ל הירידה ברצון ובחיות, ולא ב"אנוס"?

ומבאר: דכיון שמדובר בירידה למצרים, שזה ירידה גדולה ביותר, אי"כ הגם שזה רצונו של הקב"ה שעיי ירידה זו יגיע לעליה גבוה ביותר, מ"מ כיון שזה ירידה עצומה ויכל הדרכים בחזקת סכנה", לכן הי' אצלו גם הענין של "אנוס", ועוד, מתי מתבצע כוונת הירידה והאנכי אעלך גוי, היינו דוקא כשהירידה הוא באופן של "אנוס" - בעל כרחו, ע"ש.

ועי' לקו"ש חלק ז (ע' 125): דהגם שדורשים מיהודי שיהי' בתוך העולם, ולבצע את הכוונה ד"נתאוות הקב"ה לו ית' דירה בתחתונים", מ"מ צריך תמיד להיות העבודה באופן של "ועל כרחך אתה חי"י" - שחצמאון והתשוקה צריך להיות תמיד, לצאת מחיי חול וללכת לקדשי קדשים, והמניעה לעשות כן בפועל הוא אך ורק מצד הציווי (וזירוז) שצריכים לעשות דירה לו ית' בתחתונים, עיי"ש, ועי' בלקו"ש חלק יג (ע' 302) בענין נסיעת אברכים לערי השדה. ובחי"ג שם (ע' 17 והערה 19 שם - ועי' גם בגליון תקנז (רי"ה תנשי"א) ע' 15-12) מ"ש בביאור המשנה דאבות (פ"ו מ"ט) עיי"ש.

נמצא שהירידה למצרים הי' גם ברצון וגם באנוס - ברצון - וירד (ולא הורד) כי זה הי' "על פי הדבור", באנוס מצד עוצם הירידה והסכנה הכרוכה בכך ולכן צ"ל "על כרחך אתה חי"י" - והראי' מהפסוק ע"ז הוא, כיון שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים (באופן קבוע, היפך מ"אנוס"), אלא לגור שם (באופן ארעי), שמראה על ענין של "אנוס", שנאמר "ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען" וגו' - וכפי שמביא כ"ק אדמו"ר שליט"א בהגדה שם (ע' כא, ד"ה כי כבד הרעב): "אבל כעבור הרעב יחזרו לכנען, הרי שלא ירדו להשתקע (ושבה"ל, מח"ו)", עכ"ל, ואי"כ הפסוק הוא ראוי והוכחה לבי דברים: א) אנוס עפ"י הדבור. ב) שלא ירד להשתקע אלא לגור.

ולפ"ז מובן הלימוד מהכתוב שירד אנוס כנ"ל, ולא קשיא למה נאמר וירד - ולא הורד דמשמע שהי' ברצון הטוב כי אם זה אמת כי "וירד" על פי הדיבור כנ"ל, ואין הכרח למה שהשמיט הרמב"ם הדרש דאנוס.

= = = = =

ויוציאנו ה' אלקינו משם

הנ"ל

בהגדה של פסח נאמר: "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה", עכ"ל.

וכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בהגדה עם לקוטי טעמים ומנהגים ח"א (ע' יד) ד"ה "משם" - בכתוב נאמר ממצרים, וצ"ע טעם השינוי עכ"ל.

ואמנם ב"הגדה שלמה" (במבוא פרק כא ע' 117) מביא מכת"י ק [קויפמן] הנוסח: "ויוציאנו ה' ממצרים" (ולא "משם"), וכן מביא שם גם מנוסח ש [שכטר] ע"ש, ובחילופי נוסחאות שבעי יג.

והנה בהגדה שם ד"ה "עבדים היינו גוי אלקינו גוי ובזרוע נטויה" כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מיוסד על הכתוב (דברים ו, כא) ובחוספות התיבות אלקינו, ובזרוע נטויה שאינם בקרא, וראה בפע"ח מ"ח וסי' האריז"ל הביאור - ע"ד הסוד ובסי' רבינו ז"ל נתבאר ע"פ דא"ח. ושייכות ובזרוע נטויה לאלקינו מובן גם ע"פ מרז"ל אשר אלקים מורה על מדת הדין (ב"ר ספ"ב וזרוע היינו יד שמאל (ברכות ו, א. נזיר ג, ב))."

והנה ב"הגדה שלמה" (ע' יג) כתב בהערות וצינונים, שויוציאנו ה' ממצרים "הוא בלשון הכתוב (דברים כו, ח)", עכ"ל - ושם נאמר: "ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה", נמצא לפי זה שבעל ההגדה שילב כאן הנוסח מבי' פסוקים: (א) "עבדים היינו לפרעה במצרים" הוא מדברים ו, כא, (ב) "ויוציאנו וגוי ביד חזקה ובזרוע נטויה הוא מדברים כו, ח. - ולפי"ז אין כאן חוספה בתיבות "ובזרוע נטויה" (שאמנם אינם מופיעות בדברים ו, כא) אבל "אלקינו" אינו מופיע גם בדברים כו, ח. [וגם לא נאמר "משם" אלא "ממצרים"].

ברם י"ל דנוסח ההגדה הוא לפי הפסוק בדברים ה, טו: "ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה" והעדיפות שבפסוק זה הוא: (א) שנאמר שם אלקים - שמורה על מדת הדין. (ב) שכתוב "משם" ואין שינוי מלשון הכתוב. (ג) שנאמר "ובזרוע

נטווי" ווא"כ אין כאן חוספות ושינויים על מה שכתוב בפסוק.
ועי' בהגדת בית אהרן בפירוש פאר אהרן, ד"משש" בגימטריא
"מצרים".

= = = = =

דגן ישראל

משה כהן תלמיד בישיבה

באוה"ת פי עקב עי' תפט כותב הצ"צ [והוא העתק מסה"מ תקס"ג
ח"ב עי' תרפג שנדפס בשת תשמ"ב] "ואספת דגניך אלו נשיי כמייש
ברע"מ", בסוף הכרך בעי' תתשלו באים הערות מכ"ק אדמו"ר מה"מ
שליט"א על מאמר זה [שיו"ל בשנת תשט"ז] ועל התיבות "כמייש
ברע"מ" באה ההערה: "צ"ע וראה ויקרא פא, ב".

ולפום ריהטא חשבתי הפי' בהציון "ויקרא פא, ב" הוא לזהר
[כיון שבחמאמר מצויין לרע"מ] ויקרא פא, ב ואכן שם (בפי'
קדושים) ישנו הן זהר והן רע"מ.

אבל:

(א) לא מצאתי שם שום שייכות לענין הני"ל.

(ב) כמדומני שבציוני כ"ק אדמו"ר שליט"א אינו מצוין סתם
"ויקרא פא, ב".

ולולא דמסתפינא הייתי אומר שבתיקון קל אפשר להבין
הפירוש בהערה, והוא שבמקום תיבת ויקרא צ"ל: ויק"ר ובמקום
חדף פא צ"ל: פ"א, ולפי"ז הפי' הוא שנמצא במדרש ויק"ר פ"א,
[ושם: ודגן . . כישראל].

בב"ר פס"ו, ג, הכתובים ורב דגן אלו הבחורים ולא צוין
בהערה למדרש הני"ל, כיון ששם מחלק בין בחורים ובתולות].

ולעצם הענין: יש להעיר מרע"מ משפטים קכ, ב [אבל לא נזכר שם תיבת דגן, ולהעיר מברכות מ, סעי"א חיטה חיתה . . טעם דגן] דתבואות ה' מיני נחמא . . חטה ושעורה וכסמת ושבלת שועל ושיפון אמתיל לון לישראל.

= = = = =

אבק - ק"נ

הת' ברוך חן
תלמיד בישיבה

בסי' תו"א כו, ד במ"מ הערות וציונים מביא שבלקו"ת תצא מפורש שאבק הוא גקח"ט ובאוה"ת שה"ש מבאר שאבק הוא ק"נ.

ולהעיר מסה"מ תקס"ג ח"ב ע' תרעג "ובכל זה יתפרש כל הפסוק ויאבק איש עמו האבק הוא ינוקי' נוגה דאצי' הנקי' איש ואנוש".

= = = = =

לקו"ת - ע"ח

הת' נח שמואלי
תלמיד בישיבה

בד"ה והתהלכתי בתוכם באוה"ת ויקרא כרך-ב, ע' תרמה מחזורת תנשי"א הובא:

"ואיתי' חפ"י בלקו"ת מהאריז"ל יהי' ב"פ י"ה".

ובמ"מ שבסוף הספר ע' 68 טור א העיר המהדיר וז"ל: "הפי' בלקו"ת מהאריז"ל יהי' ב"פ י"ה": הלי בכי"מ הוא: ואיתא בעי"ח. וז"ל כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א בהערה (סח"מ תשי"ג ע' 168): ומעתיק בהערה שנדפסה שם.

אבל דא עקא בסה"מ תשי"ג שם איתא "ואיתא בע"ח דבכדי
להמשיך בחי' יחוד או"א הוא ע"י מסיני". וע"ז קאי הערת כ"ק
אדמו"ר מה"מ שליט"א. ואין לזה שום קישור ל"יהי ב"פ י"ה".
= = = =

זמן בדיקת חמץ

**הת' לימא וילהלם
תלמיד בישיבה**

בחיום יום י"ד ניסן כותב כ"ק אד"ש מה"מ "בדיקת חמץ אחר
תפילת ערבית".

ועי' באג"ק חלק ב' ע' שדמ, שמבאר דמנהג רבותינו נשאינו
הוא לבדוק תמיד לאחר תפילת ערבית (אף שבשו"ע יש בזה
חילוקים).

ומבאר שם הטעם בזה כיון דמנהגנו הוא להאריך ביותר
בבדיקת חמץ לכן מתפללים קודם תפלת ערבית.

ויש להעיר מלקו"ש בחלק י"ז ע' 434 ששם נדפס מכתב כ"ק
אדמו"ר שליט"א מה"מ וזלה"ק: "בהנוגע לזמן בדיקת חמץ
כשמתפללים ערבית ביחידות - ראיתי מנהג כ"ק מו"ח אדמו"ר
שהי' בודק בין מנחה למעריב ומתפלל ערבית לאחר הבדיקה.

וצריך לתווד שני המכתבים.

= = = =

לזכות

**כ"ק אדמו"ר שליט"א מה"מ
לרפוי"ש ולהתגלות תיכף ומיד ממש**

לע"נ

**הרה"ח ר' שלום ישעי'
בן הרה"ח מנחם מענדל ע"ה דייטש
ליום היארצייט יום ש"ק ה' אייר
ת. נ. צ. ב. ה.**

**נדפס ע"י
משפחתו שיחיו דייטש**

לזכות

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

שליט"א

לרפואה שלימה וקרובה תיכף ומייד ממ"ש
בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו הקדושים
בבריאות הנכונה ולחיים נצחיים
ויוליכנו קוממיות לארצנו השלימה והקדושה
ויבנה מקדש במקומו
תיכף ומייד ממ"ש